

BAŞBAKANLIK ARŞİVİNDE UYGULANAN TASNİF SİSTEMİ VE KULLANILAN KOTLAR

Atilla Çetin

Sahip olduğu zengin ve değerli arşiv malzemesi bakımından, yurdumuzda mevcut arşivler içinde, şüphesiz, Başbakanlık Arşivi, en önde gelmektedir. Bu bakımdan bu arşiv, yurt içinde olduğu kadar, yabancı ülkelerde de haklı bir şöhrete sahiptir. Başbakanlık Arşivi esas itibariyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun merkez teşkilâtına yani Divan-ı Hümayûn'a, Bâb-ı Âsaffi'ye ve Bâb-ı Defterî'ye ait kayıtları ve belgeleri ihtiva etmektedir. Ayrıca, İmparatorluğun sona ermesi üzerine muhtelif mülga nezaretlerin ve bazı büyük devlet dairelerinin belgelerinin arşive devri ile koleksiyonlar zenginleşmiştir.

Bu yazımda, Başbakanlık Arşivi'nde son 20 yıldan beri uygulanmakta olan tasnif sisteminin esaslarını ve kullanılan kotları ortaya koymayı amaç edindim. Bu çalışmam, Başbakanlık Arşivi üzerine hazırlamakta olduğum geniş kapsamlı eserin bir bölümünün özeti sayılabilir.

Her arşivde olduğu gibi, Başbakanlık Arşivi'nde de, bu geniş ve zengin koleksiyonları istifade edilir bir duruma getirebilmek amacıyla, yüzyılın başından beri değişik tasnif sistemleri uygulanmıştır. Nitekim, değişik heyetler tarafından genellikle konulara veya kronolojik sıraya göre yapılan çalışmalar sonucu, Hatt-ı Hümayûn, İrâde, Ali Emiri, İbnülemin, Muallim Cevdet, Kâmil Kepeci, Maliyeden Müdevver vb. gibi tasnifler ortaya çıkmıştır. Bu tasnifler halen kamunun ve araştırmacıların yararlanmalarına sunulmaktadır. Bu tasniflerin özellikleri daha önce çıkan bazı eserlerde ve araştırmalarda geçince açıklanmıştır¹.

1 Midhat Sertoğlu, *Muhtevâ Bakımından Başvekkâlet Arşivi*, Ankara 1955, s. 68-82; Turgut Işıksal, *Arşivlerimizin Durumu ve Problemleri, Türk Kültürü*, c. X, Ankara 1972, s. 1196-1207; Selâhaddin Elker, *Mustafa Reşid Paşa ve Türk Arşivciliği, IV. Türk Tarih Kurumu tebliğleri*, Ankara 1952, s. 182-189; A. Zajczkowski J. Rechman, *Handbook of Ottoman-Turkish Diplomacy*, Glückstad 1968, p. 24-31; Osman Ersoy, *Arşiv Nedir, Arşivist kimdir, Türk Kütüphaneciler*

Zamanla, konuya veya kronolojik sraya göre yapılan tasniflerin hiçbirinin arşivin bünyesine uymadığı ve modern arşiv prensiplerine aykırı düştüğü görüldüğünden, 1937 yılından sonra, bu türlü sun'i ve indi tasniflere gidilmesi yolu terkedildi. Bu konuda en önemli rolü, Macaristan'dan uzman olarak getirilen Türk tarihçisi ve arşivist Dr. Fekete Lajos oynamıştır. Fekete tasnif işlerinin tanzimine memur edildi. 1936-1937 yıllarında Türkiye'de kalan Fekete, karşılaştığı bazı güçlüklerle rağmen, Başbakanlık Arşivi'nde ve Topkapı Sarayı Arşivi'nde çalışmalarını sürdürdü. Belgelerin tasnifi ve kotlanması hususunda yeni bir sistem getirdi. Fekete, Osmanlı belgelerinin, bütün dünya arşivlerinde kabul edilen ve genellikle tatbik olunan *Provenienza veya provönans* (Fr. Principe de provenance, principe du respect des fonds; İng. Principle of provenance, principle of respect des fonds; Alm. Provenienzprinzip)² yani menşeye, aslına dönüş, fonlara riayet usûlüne göre tasnif edilmelerini önerdi. Buna göre, belgeler ait oldukları daire ve kalem adı altında toplanacak, böylece eskiyi olduğu gibi kurma, ihyaen ve iadeten tesis mümkün olacaktı. Dr. Fekete Lajos, belgelerin önce tarih sırasına konulmasını ve sonra ait oldukları zamandaki bürokrasi sistemine göre dairelerine ve kalemlerine göre tasnifin yollarını gösterdi. Ayrıca, Fekete Başbakanlık Arşivi için hazırladığı bir Talimatname ile, provönans prensibi dahilinde yapılacak tasnifin esaslarını ve işleyişini tesbit etti. Çeşitli kalemlere ve dairelere ait kotlar hazırladı. Arşivde halen «Fekete Tasnifi» olarak anılan tasnifi gerçekleştirdi ve katalogunu hazırladı. Ankara ve İstanbul'da bazı konferanslar verdiği gibi, çeşitli raporlar hazırlayıp, sonra Macaristan'a döndü³.

Fekete'nin 1936-1937 de öne sürdüğü bu görüşler ve yaptığı çalışmalar sonucu, Başbakanlık Arşivi'nde yeniden sun'i ve indi tasnifler teşkil etme yolu terkedildi ise de, modern arşiv tekniklerine uygun olarak, Fekete'nin

Derneği Bülteni, c. VI, 1957, s. 101-108; Bernard Lewis, *Başvekdlet Arşivi, Encyclopédie de l'Islam*, 1960, T.I. pp. 1122-1123; Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Arşiv, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı 7, s. 44-47; Osman Ersoy, *Kütüphâne ve arşiv münasebetleri, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 1957, c. VI, s. 28-32; Bernard Lewis, *The Ottoman archives as a source for the History of the Arab Land*, JRAS 1951, s. 139-155.

² *Lexicon of Archive Terminology*, Amsterdam 1964, Tanım 100.

³ *Fekete Lajos, Ankara Halkevi'nde verilen konferanslar I-II*, Ankara 1937; Aynı yazar, *Türk vesikalarının neşri ve bu işin arzettiği meseleler, Belleten*, c. V, Ankara 1941, s. 607-616; Aynı yazar, *Arşiv meseleleri* (trc. Tayyib Gökbilgin), Ankara 1939; Başbakanlık Arşivi'nde mevcut Fekete Dosyası (Bu dosyada Fekete'nin talimatı ve hazırladığı raporlar mevcuttur).

gösterdiği şekilde, yeni bir tasnife geçmek, ancak 20 yıl sonra 1956 da gerçekleşebildi. Bu arada gerekli hazırlıklar yapıldı. Bilhassa Osmanlı bürokrasi sisteminin, her daire ve kalemin fonksiyonlarının ve görevlerinin çok iyi bilinmesi ve tesbit edilmesi gerekiyordu. Bu arada Osmanlı Teşkilât tarihi üzerine yapılan çalışmalar ve hususiyle Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın araştırmaları arşivcilere pek çok faydalar sağladı. Çeşitli kotlar teşkil edildi. Belgeler genellikle, başlangıçtan 1839 Tanzimatın ilânına kadar bir bölüm, 1839 dan sonrakiler ayrı bir bölüm olarak ele alındı. Çeşitli nezaretlere ve büyük devlet dairelerine ait belgeler ise, üçüncü bir bölüm olarak tasnif edildi. Aşağıda gösterileceği üzere, her bölüme ait ayrı ayrı kotlar teşkil edildi. Yeni kalemler ve daireler ortaya çıktıkça, bunlara uygun yeni kotlar ilâve edilmektedir. Bu arada, eski kotlarla yenilerinin çakışmamasına dikkat edilmektedir. 1839 a kadar olan belgelerin tasnif ve kotlanmasında 1206 (1791) yılına gelinmiştir. 1839 dan sonraki Sadaret evrakında Mısır, Bulgaristan meselelerine ait olanlar ele alınmıştır. Nezaretlerden, Evkaf ve Nafia nezaretlerinin belgeleri kotlanmaktadır. Diğer nezaretlerin belgeleri henüz tasnif edilmemiştir.

Provenienza veya provönans sistemine göre, halen Başbakanlık Arşivi'nde devam eden tasnif ve kotlama işleri şöyle yapılmaktadır :

1) Yıllara ve aylara göre ayrılmış ve paketlenmiş olan belgelerden, bir yıla ve onun aylarına ait olan bir gurup belge, arşiv tasnif ve kotlama bölümüne getirilir.

2) Tasnif ve kotlama bölümü, belgeleri ay ay ele alarak, her belgenin gördüğü son muameleye göre, daire ve kalemlerini tayin edip, aşağıda gösterilen kotlardan uygun olanını, belgenin arka tarafına sol üst köşesine kurşun kalemle yazar. Belgeler önce Bâb-ı Âsâfi (A), Bâb-ı Defteri (D), Müteferrik (M) veya nezaretlerin kotları ile ayrılır. Buna *ana kot* denir. Sonra, sübdivizyon ve sübdivizyon gurupmanlarına göre ikinci veya üçüncü kotlar ilâve edilir. Kalem ve daire simgeleri birbirinden birer tire (-) işareti ile ayrılır.

Bundan sonra belgenin veya belge gurubunun son işlem tarihi tesbit edilerek, önce yıl, sonra ay ve daha sonra varsa günü birbirinden birer nokta ile ayrılmış olarak, ilk kotların yanına ilâve edilir. Son muamele tarihinin esas alınmasının sebebi, muamelenin aldığı son ve kat'i şeklin, bu son tarihle defterlere geçirilmiş bulunmasıdır. Belgenin ayı veya günü yoksa, yerine (0) işareti konur.

Örnek olarak; Bâb-ı Âsâfi Divan-ı Hümayûn kaleminin Fransa ile olan ilişkilerine ait 12 muharrem 1191 tarihli bir belgenin kotu şöyle olacaktır :

A-DVN-DVE (4).1191.1.12 (*) Fransa'ya verilen numarayı gösterir. Bâb-ı Defterî'nin Başmuhasebe kalemine ait Arpa Emini ile ilgili 25 zilhicce 1206 yılına ait bir belgesi şöyle kotlanacaktır :

D-BŞM-APE.1206.12.25

Şayet ikinci kot mevcut değilse, ilk kotla tarih sırasında biraz boşluk bulunacaktır.

D-MKF 1015.3.10

— Kalemî tayin edilemeyen belgenin sadece ana kotu (A,D veya hangi nezaret ise), bu da tayin edilemezse (M-müteferrik) işareti konacaktır.

— Resmî olmıyan ve konusu itibarıyla, edebiyat, tıp, ilâhiyat, astroloji, jenealoji vb. ilgilendiren belgeler için sadece aşağıda gösterilecek müteferrik kotlardan biri konacak, tarih aranmayacaktır.

3) Bu suretle kotları yazılan belgeler, daire, kalem ve sübdizyon grupları içinde gün ve ay sırasına konup dosyalanmaktadır.

4) Dosyalanan evrak çıkış defterine kayd edilerek katalog ve endeksi yapılacak duruma gelecektir. Bu son işleme henüz başlanmadığından, belgeler şimdilik depolara gönderilmektedir.

5) Ruznamçe evrakı (D-BRZ) için, kotlandıktan sonra ayrı bir sıralama işlemi yapılmaktadır: Bir güne düşen evrak *irad* ve *masraf* kısımlarına ayrılır. Her günkü irad evrakı yani *tahviller* (suretleri değil) eğer üzerlerinde numara varsa, numara sırasına konur, bu yoksa hepsi bir arada toplanır. Aynı güne düşen masraf evrakı yani *mevacib* (*ancemaat*, *mevacib*, *icmal*, *beci-het*), *teslim*, *bera-yi ihbariye*, *bera-yi masraf*, *elmübayaa*, *adet*, *in'am* vb. gibi kısımlara ayrılır. Bu türlü tezkere guruplarına ayrılamıyanlar müteferrik olarak guruplandırılır ve hepsinin sonuna konur. Günü olmıyan belgeler ait oldukları ayın sonuna konur. Ruznamçe belgelerinde «mahsub tarihi» esas alınır.

6) Tarihsiz belgelerin, mütehasısları tarafından belirli bir metotla, tahminî veya takribî tarihleri tesbit edildikten sonra, bu tarihler parentez içinde olarak belgenin arkasına sağ üst tarafa yazılır. Sol üst tarafa ise uygun olan kotu atılır.

7) Belgeler kotlandıktan sonra, bunların bir taraftan kronolojik kataloğu hazırlanırken, diğer taraftan kişi, yer adlarına, terim ve deyimlere göre

endeksler meydana getirilecektir. Bunlar, tasnifin ikinci büyük faaliyetini teşkil etmektedir. Şimdilik arşivde bu işlemler yapılamadığından, tasnif edilen ve kotlanan belgeler depolara gönderilmektedir.

Aşağıda Başbakanlık Arşivi'nde kullanılan kotlar verilmiştir :

A — BAŞLANGIÇTAN 1255 (1839) YILINA KADAR OLAN BELGELER İÇİN KULLANILAN KOTLAR*

I — BÂB-I ÂSAFÎ (Paşakapısı) KALEMLERİ Ana kotu (A)

Bâb-ı Âsaffî'ye bağlı olan bazı önemli memuriyetlere ait kotlar şunlardır:

A-SKT	: Sadaret kethüdası
A-BKT	: Büyük ve küçük tezkireci
A-VKN	: Vak'anüvis
A-ÇVB	: Çavuşbaşı
A-RST	: Reisü'l-küttab

I — Divan veya Beğlikçi kalemî Kotu : A-DVN

Divan-ı Hümayûn'da görüşülen belgeleri gereken yerlere havale eder. Divan sicillerini tutar, ferman ve beratları yazardı. Devlete ait her türlü anlaşma, kanun, tüzük ve yönetmelikler burada saklanırdı. Her türlü şikâyetler ve anlaşmazlıklar buradan geçirdi. Divan kaleminin ikinci kotları :

A-DVN-MHM	: Mühimme
A-DVN-ŞKT	: Şikâyet
A-DVN-KLB	: Kalebent

* Kalemler ve kotlar için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, Ankara 1948; Midhat Sertoğlu, *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul 1958; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1970, I-III; *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1941; Midhat Sertoğlu, *Diplomatik Bülgesi Bakımından Başvekelet Arşivi, V. Türk Tarih Kongresi Tebliğleri*, Ankara 1960, s. 355-364; Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda ruûs ve önemi, Tarih Dergisi*, İstanbul 1968, c. XVII, s. 17-34; Aynı Yazar, *Türk Kültür Tarihi Bakımından Arşivlerimizin Önemi, Belleten*, Ankara 1973, c. XXXVII, s. 305-319; Cevdet Türkay, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Arşivler, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, c. VII, s. 20-23; Aynı yazar, *Aynı eser*, c. VIII, s. 14-19; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı*, Ankara 1945; Dündar Günday, *Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı, Özelikleri ve Divan Rakamları*, Ankara 1974, s. 207-211.

A-DVN-ARZ	: Askerî rûznâme
A-DVN-NMH	: Nâme-i hümayûn
A-DVN-KRM	: Kırım Hanlığı işleri, Kırım mühimmesi
A-DVN-MSR	: Mısır işleri
A-DVN-KLS	: Müslüman olmıyanların kilise ve din işleri
A-DVN-KBM	: Kıbrıs mühimmesi
A-DVN-KBŞ	: Kıbrıs şikâyeti
A-DVN-YML	: Yol ve menzil
A-DVN-MKM	: Mektum (gizli) hükümler
A-DVN-DVE	: Düvel-i ecnebiye (Yabancı devletler)

Osmanlılarla ilişkide bulunan yabancı devletlere birer kot numarası verilmiştir.

Kotu	Devletin adı
(0)	Dubrovnik
(1)	Rusya
(2)	Nemçe, Avusturya
(2-2)	Macaristan
(2-3)	Çekoslovakya
(3)	İngiltere
(4)	Fransa
(5)	Hollanda (Felemenk, Niderland, Pays-bas)
(6)	Danimarka
(7)	İtalya
(7-0)	Papalık
(7-1)	Ceneviz hükümeti
(7-2)	Venedik Krallığı
(7-3)	Sicilyateyn, Napoli Krallığı
(7-4)	Toskana, Floransa Dükalığı
(7-5)	Piyemonte, Sava
(7-6)	Sardunya Krallığı
(7-7)	Palma Dükalığı
(8)	Lehistan (Polonya)
(9)	Almanya
(9-0)	Prusya Krallığı
(9-1)	Bavyera Krallığı
(9-2)	Saksonya Krallığı
(9-3)	Hanover Krallığı

Kotu	Devletin adı
(* 10)	UMUM AVRUPA
(11)	İspanya
(12)	İsveç, Norveç
(13)	Portekiz
(14)	İsviçre
(15)	Belçika
(16)	Vilhansa-i atik (Cemahir-i selâse, Üç Cumhuriyet)
(17)	Finlandiya
(18)	Monako Prenslığı
(* 20)	UMUM ASYA
(20)	İran
(21)	Gürcistan
(22)	Afganistan
(23)	Hindistan
(24)	Çin
(25)	Siyam
(26)	Birmanya
(27)	Japonya
(28)	Endonezya, Sumatra
(28-1)	Sumatra
(28-2)	Cava
(29)	Buhara Hanlığı
(30)	Hiyve Hanlığı
(31)	Okant Hanlığı, Fergana
(32)	Kaşgar Hanlığı
(* 50)	UMUM AFRİKA
(50)	Habeşistan
(51)	Zengibar
(52)	Cenubi Afrika Birliği
(53)	Kongo
(* 100)	UMUM AMERİKA
(100)	Amerika Birleşik Devletleri
(101)	Kanada
(102)	Meksika
(103)	Arjantin
(104)	Brezilya
(105)	Venezuela

Osmanlı İmparatorluğuna bağlı veya bir eyaleti iken bağımsızlıklarına kavuşan devletlerin kotları :

(01)	Yunanistan
(02)	Romanya
(03)	Sırbistan (Yugoslavya)
(03-1)	Karadağ
(04)	Bulgaristan
(05)	Mısır Hidivliği
(05-1)	Mali işler
(05-2)	Süveyş konuları
(05-3)	Askerî konular
(06)	Trablusgarp (Libya)
(07)	Tunus
(08)	Cezayir
(09)	Fas
(010)	Arnavutluk
(011)	Lübnan (Lozan'dan sonra)
(012)	Suriye
(013)	Irak

Bu kotlar 1839 dan sonraki belgeler için de aynen kullanılmaktadır.

2 — *Amedî Kalemî Kotu : A-AMD*

Reisü'l-küttâb'ın özel kalemî mâhiyetindeydi. Reisine Amedî veya Amedî-i Dîvân-ı Hümayûn denirdi. Sadrîâzamın Hükümdara yazdığı tahrir ve telhisler, mektup müsveddeleri, anlaşmalar, yabancı elçilere ve tüccarlara ait yazışmalar, konuşma tutanakları, burada yazılır ve saklanırdı. Bütün dışişleri ile meşgul olurdu. Sonraları, Sarayla Sadaretin temasını bu kalem yürütmüştür.

Çift kotları :

A-AMD-KRM	: Kırım Meselesi
A-AMD-NMH	: Nâme-i Hümayûn

3 — *Ruûs kalemî Kotu : A-RSK*

Beğlerbeği, sancakbeği, vezir, vali, kazasker, timar ve zeamet sahibi dışında kalan bütün devlet memurlarının atama ve terfi işleriyle uğraşan kalem. Ruûs tezkerelerinin yazıldığı ve ruûs sadıra kayıtlarının korunduğu yer.

Burada yazılan ruûs tezkerelerine istinaden Beğlikçi kaleminde beratları yazılırdı. Âmirine, Ruûs kisedarı denirdi.

Çift kotu yoktur.

4 — *Nişancı (Tahvil veya tevkü) kalemî kotu : A-NŞT*

Vezir, beğlerbeği, sancakbeği ve kadıların atama ve terfi işlemlerine bakan kalem. Ayrıca, bu işlemlerin kayıtlarını da tutardı. Şefine Tahvil Kisedarı denirdi.

Çift kotu yoktur.

5 — *DeFTERHÂNE-i ÂMİRE, DeFTERHÂNE Emaneti veya DeFTER-i HÂKANİ*

Kalemî Kotu : A-DFE

İmparatorluktaki her türlü arazi kayıtlarının tesbit edildiği defterlerin bulunduğu daire. Bu defterler tahrir sonunda düzenlenirdi. Başına, Defterhane Emîni denirdi. Sonradan Defter-i Hakanî Nezareti oldu. Ek kotu yoktur.

6 — *Sadaret Mektubî Kalemî Kotu : A-MKT*

Sadrîâzamın hususî kalem müdürünün dairesi idi. Sadaret Mektupçusu veya Mektubî Efendi denilen görevli yönetirdi. Sadrîâzam tarafından Hükümdarın emriyle birlikte her tarafa yazılan yazılar, emirler, buyrultular ve mektuplar bu kalemde yazılırdı. Ayrıca eyaletlerden ve diğer dairelerden gelen yazıların özetlerini yapar ve sadrîâzama sunardı. 1909 da Tahrirat-ı Umumiye Kalemî adını aldı.

Çift kotu yoktur.

II — *BÂB-I DEFTERİ (DeFTERdar Kapısı) KALEMLERİ Ana kotu : (D)*

1 — *DeFTERdar Mektubî Kalemî Kotu : D-DMK*

DeFTERdarlığa gelen yazı ve mektupları korur, bunlara gerekli tahrir ve telhisleri yazardı. DeFTERdarın hususî kalem müdürünün dairesi idi, BaşdeFTERdara gelen tahrir, telhis ve derkenarlara bu kalemde gereken havaleler yapılırdı.

Çift kotu yoktur.

2 — Başmuhasebe Kalemî Kotu : D-BŞM

Görevi, bugünkü Sayıştay'a benzeyen bu daire, Osmanlı maliyesinin en önemli kalemi idi. Maliye hesaplarını kontrolle görevli kalemlerin toplanıp, bir mesul amire bağlanması sonucu meydana gelmiştir. Teşkili XVII. yüzyıldadır. Birçok önemli hazineler ve mukataalar buraya bağlı idi. Para harcamaya yetkili bütün kalemler Başmuhasebeye karşı sorumlu idiler. Amirine Başmuhasebeci veya Muhasebe-i evvel denirdi. Birtakım halifelikler ve emanetler buraya bağlıydı. Çift kotları şunlardır :

B-BŞM-APE	: Arpa Emîni
D-BŞM-BNE	: Bina Emîni
D-BŞM-DKE	: Dışkâğıt Emîni
D-BŞM-İKE	: İçkâğıt Emîni
D-BŞM-İGE	: İstanbul Gümrük Emîni
B-BŞM-MTE	: Matbah Emîni (Matabah-ı Amire Emîni)
D-BŞM-NZE	: Nüzül Emîni
D-BŞM-ODE	: Odun Emîni
D-BŞM-PKE	: Peksimet Emîni
D-BŞM-ŞHE	: Şehremîni
D-BŞM-ARB	: Arabacıbaşı
D-BŞM-BZB	: Buzcubaşı
D-BŞM-CBH	: Cebecibaşı, Cebehane
D-BŞM-ETB	: Etmekcibaşı
D-BŞM-HZB	: Hazinedarbaşı
D-BŞM-KGB	: Kâğıtcıbaşı
D-BŞM-KSB	: Kasabbaşı
D-BŞM-KYB	: Kuyumcubaşı
D-BŞM-MKB	: Mekkârecibaşı
D-BŞM-MŞB	: Meş'alecibaşı
D-BŞM-SRB	: Sarbanbaşı
D-BŞM-TTB	: Tahturevancıbaşı
D-BŞM-TPH	: Topcubaşı, Tophane
D-BŞM-VZB	: Veznedarbaşı
D-BŞM-İSA	: İstanbul Ağası
D-BŞM-AKD	: Adakale Defterdarı
D-BŞM-ORD	: Ordu Defterdarı

D-BŞM-KND	: Kalyon Defterdarı
D-BŞM-KNK	: Kalyon Kâtibi
D-BŞM-SHK	: Salhane Kâtibi
D-BŞM-MLK	: Malikâne Halifesi
D-BŞM-MHF	: Muhâllefât Halifesi
D-BŞM-ZMT	: Zimmet Halifesi
D-BŞM-ANH	: Aydın Hazinesi
D-BŞM-AZH	: Azak Hazinesi
D-BŞM-BGH	: Bağdad Hazinesi
D-BŞM-BSH	: Basra Hazinesi
D-BŞM-BLH	: Belgrad Hazinesi
D-BŞM-BDH	: Budin Hazinesi
D-BŞM-BNH	: Bosna Hazinesi
D-BŞM-DBH	: Diyarbakır Hazinesi
D-BŞM-ERH	: Erzurum Hazinesi
D-BŞM-GCH	: Gence Hazinesi
D-BŞM-GRH	: Girid Hazinesi
D-BŞM-HLH	: Halep Hazinesi
D-BŞM-HTH	: Hotin Hazinesi
D-BŞM-KMH	: Kamanıçe Hazinesi
D-BŞM-KRH	: Karaman Hazinesi
D-BŞM-KFH	: Kefe Hazinesi
D-BŞM-MSR	: Mısır Hazinesi
D-BŞM-MSH	: Musul Hazinesi
D-BŞM-NŞH	: Niş Hazinesi
D-BŞM-ORH	: Ordu Hazinesi
D-BŞM-RVH	: Revan Hazinesi
D-BŞM-RUH	: Rum Hazinesi
D-BŞM-ŞMH	: Şam Hazinesi
D-BŞM-ŞRH	: Şirvan Hazinesi
D-BŞM-TFH	: Tiflis Hazinesi
D-BŞM-TŞH	: Trablusgarp Hazinesi
D-BŞM-TNH	: Tuna Hazinesi
D-BŞM-UYH	: Uyvar Hazinesi
D-BŞM-VDH	: Vidin Hazinesi
D-BŞM-ANM	: Aydın Muhassıllığı
D-BŞM-HLM	: Halep Muhassıllığı
D-BŞM-MRM	: Mora Muhassıllığı

D-BŞM-SKM	: Sakız Muhassıllığı
D-BŞM-BGN	: Boğdan voyvodalığı
D-BŞM-EFK	: Eflak voyvodalığı
D-BŞM-TKV	: Tokat voyvodalığı
D-BŞM-DRB	: Darphane-i âmire, Darphane, Darphane nazırı
D-BŞM-DRE	: Darphane-i Edirne
D-BŞM-DRER	: Darphane-i Erzurum
D-BŞM-DRİ	: Darphane-i İzmir
D-BŞM-BRG	: Baruthane-i Gelibolu
D-BŞM-BRİ	: Baruthane-i İstanbul
D-BŞM-BRS	: Baruthane-i Selânik
D-BŞM-İSS	: İstanbul şimkeşhanesi (Siremkeşhane)
D-BŞM-BLG	: Belgrad gümrüğü
D-BŞM-ERG	: Erzurum gümrüğü
D-BŞM-DBG	: Diyarbakır gümrüğü
D-BŞM-GRG	: Girit gümrüğü
D-BŞM-HLG	: Halep gümrüğü
D-BŞM-TŞG	: Trablusşam gümrüğü
D-BŞM-TZG	: Trabzon gümrüğü
D-BŞM-CBL	: Cebelü bedeli
D-BŞM-TBL	: Tımar bedeli
D-BŞM-SRH	: Sûr-i Hümayûn
D-BŞM-EMK	: Emlâk-i Hümayûn
D-BŞM-KBE	: Kıbrıs emvali
D-BŞM-KBK	: Kıbrıs kaleleri
D-BŞM-KNP	: Kalyon peksimeti
D-BŞM-TRZ	: Tersane zindanı
D-BŞM-NZR	: Nezir hücceti
D-BŞM-ADM	: Adana mukataası
D-BŞM-AYM	: Ayıntap mukataası
D-BŞM-ERM	: Ergani madeni mukataası
D-BŞM-ESM	: Espiye madeni mukataası
D-BŞM-ERÇ	: Gümüşhane-i Erzurum namı diğer Çatha mukataası
D-BŞM-HMH	: Hama ve tevbii mukataası
D-BŞM-İSL	: İstanbul akmişe ve sandal mukataası
D-BŞM-İSB	: İstanbul beytülmalı mukataası

D-BŞM-BLB	: Belgrad beytülmalı mukataası
D-BŞM-BBT	: Bursa Beytülmalı mukataası
D-BŞM-KKN	: Kastamonu Küre-i nühas mukataası
D-BŞM-KNM	: Keban mukataası
D-BŞM-SBM	: Sayda ve Beyrut mukataası

3 — *Mevkûfat kalemi Kotu : D-MKF*

Doğrudan doğruya Başdefterdarlığa bağlı idi. Genel giderlere ait kaime-leri verirdi. Bir adı da «Kaime kalemi» idi. Görevleri; mevkuf paranın hazineye geçmesini sağlamak, haric-i ez defter araziye hazine adına kaydetmek, avarız hanelerine bakmak, zahire satın almak, taşımak vb. gibi işlerdi. Ek kotları şunlardır :

D-MKF-ARB	: Arabacıbaşı
D-MKF-MBŞ	: Mübâyaa mübaşiri
D-MKF-NZE	: Nüzül Emini
D-MKF-NNK	: Nankâtibi
D-MKF-ODE	: Odun Emini
D-MKF-SRB	: Sarbanbaşı
D-MKF-ŞRK	: Şairkâtibi

4 — *Haremeyn Muhasebesi Kalemi Kotu : D-HMH*

Bu kalemin bir adı da «Evkaf Muhasebesi» idi. Mekke ve Medine'ye (Haremeyn) ve bunlara bağlı olan vakıfların kayıtlarını ve hesaplarını tutar, işlemlerini yürütürdü. Bütün evkafın her senelik muhasebesini yapardı. Çift kotları şunlardır :

D-HMH-BNE	: Bina Emini
D-HMH-HRZ	: Haremeyn ruznamçesi
D-HMH-MHF	: Haremeyn muhalledatı
D-HMH-MLK	: Malikâne beratı
D-HMH-MRN	: Mardin ve Nusaybin ve tevbii mukataası
D-HMH-VKF	: Vakfiyeler
D-HMH-VKH	: Vakf-ı Hümayûn
D-HMH-YTH	: Yeniil Türkmanân-ı Halep mukataası
Haremeyn Muhasebesine bağlı vakıfların ek kotları ise şunlardır :	
D-HMH-AALİ	: Atik Ali Paşa evkafı
D-HMH-AYSF	: Ayasofya (Ayasofya-i kebir) evkafı
D-HMH-BŞRA	: Beşir Ağa evkafı

D-HMH-CGRS	: Cağala-zade Rüstem Paşa evkafı
D-HMH-CALİ	: Cedit Ali Paşa evkafı
D-HMH-SÇLB	: Çelebi Sultan Mehmet evkafı
D-HMH-ÇALİ	: Çorlulu Ali Paşa evkafı
D-HMH-DİBR	: Damad İbrahim Paşa evkafı
D-HMH-DFAV	: Defterdar Avni Efendi evkafı
D-HMH-EMRS	: Emir Sultan evkafı
D-HMH-EEYB	: Eyüp Sultan evkafı
D-HMH-GZSL	: Gazi Süleyman Paşa evkafı
D-HMH-GLBH	: Gülbahar Hatun (Hatuniye) evkafı
D-HMH-GTRH-ÖMRB	: Gazi Turhan Bey ve Ömer Bey evkafı
D-HMH-MLH	: Haremeyn evkafına mülhak evkaf
D-HMH-SHMD	: Hamidiye evkafı
D-HMH-HALİ	: Hekimoğlu Ali Paşa evkafı
D-HMH-KMST	: Karamustafa Paşa evkafı
D-HMH-LÂLE	: Lâleli evkafı
D-HMH-MHDV	: Mahmut Paşa-yi Veli evkafı
D-HMH-MDMN	: Medine-i Münevvere evkafı
D-HMH-MVLN	: Mevlâna Celâleddin Rumî evkafı
D-HMH-VLSM	: Mihrişah Valide Sultan evkafı
D-HMH-NROS	: Nur-i Osmaniye evkafı
D-HMH-SORN	: Sultan Orhan Gazi evkafı
D-HMH-ÖMMT	: Öküz Mehmet Paşa evkafı
D-HMH-SSLM	: Selimiye evkafı
D-HMH-SNAN	: Sinan Paşa evkafı
D-HMH-SAMD	: Sultan Ahmet I, II, III evkafı
D-HMH-SBZT	: Sultan Bayezid-i Veli evkafı
D-HMH-SFTH	: Sultan Fatih evkafı
D-HMH-SMHD	: Sultan Mahmut evkafı
D-HMH-SMRD	: Sultan Murat I, II, III, IV evkafı
D-HMH-ŞMMD	: Şehzade Sultan Mehmet evkafı
D-HMH-VLSH	: Valide Handan Sultan evkafı
D-HMH-VLSN	: Valide Nakş-i dil Sultan evkafı
D-HMH-VLS	: Valide Sultan evkafı
D-HMH-SYIL	: Yıldırım Bayezid evkafı

5 — *Haremeyn Mukataası Kalemî Kotu : D-HMK*

Her yıl Haremeyn'e gönderilen surrelerin ve Haremeyn mukataalarının

kayıtlarını tutar ve işlemlerini yürütürdü. Kayıtları muhafaza ederdi. Çift kotu yoktur.

6 — *Başmukataa Kalemî Kotu : D-BMK*

Bir adı da «Mukataa-i evvel kalemî» olan bu kalem, İbrail, Tolça, İsakçı, Ahyolu, Maçin vb. ile, Tuna Nehri kenarındaki bütün iskele ve tuzlaların mukataa hesaplarıyla meşgul olurdu. Mukataalarla ilgili emir, karar ve nizamlar ve kayıtları, mültezimlerin tatbik mühürleri burada korunurdu. Devlete ve Hasahıra bağlı olan korular buradan idare edilirdi. Ek kotları şunlardır :

D-BMK-AHM	: Ahyolu mukataası, memlehası ve iskelesi (Ayrıca, Süzebolu, Mhrize nam-ı diğer Alata mezraası, İznikmit mezraası, Birgos, Atnos).
D-BMK-BLM	: Balçık mukataası (Ayrıca, Mangaliya, Karahisar, Karaharman, Kuvarna).
D-BMK-FLM	: Filibe mukataası
D-BMK-İBM	: İbrail mukataası
D-BMK-KAM	: Kili ve Akkerman mukataası (Ayrıca, İsakçı, Tolça, Maçin)
D-BMK-NGM	: Niğbolu mukataası (Ayrıca, Rahova, Zıştovi, Plâstina, İvraca, Kodiva, Girebene, Franço)
D-BMK-SMM	: Samakov mukataası (Ayrıca, Priznik, Sofya, Kiremkofça, Sümer = Melhin, Tırnova, Sürgünan-ı sirem, Poturga)
D-BMK-SLM	: Silistre ve Rusçuk mukataası (Ayrıca, Köstence, Hırşova, Totrakan, Hocabey nam-ı diğer Odesa, Soğanlık, Çernavoda)
D-BMK-SFM	: Star-ı Eflak (veya İstar)
D-BMK-ÜSM	: Üsküp mukataası (Ayrıca, Karatova, Zagradiye, Güveşova, Dovidova, Radovişte, Nijilova, Geçit Vardar, Morıçova, Pirlepe, Novaberde, Kornik, Kızanlık, Barbut)
D-BMK-VRM	: Varna mukataası
D-BMK-VIM	: Vidin mukataası (Ayrıca, Fethü'l-İslâm, Ada-i kebir, Kapan, Kantar mukataaları)

7 — *Maden mukataası Kalemî* Kotu : D-MMK

Eflâk-Boğdan cizyeleri, maden hesapları, Kıptilerin ve Bohemyalı göçebelerin vergi hesapları, tütün ve haşhaş üzerine konan vergiler, bazı gümrük vergisi hesapları gibi işlerle uğraşır. Çift kotları şunlardır :

D-MMK-BGN	: Boğdan cizyesi
D-MMK-EFK	: Eflâk cizyesi
D-MMK-DHN	: Dühan (tütün) dönümü
D-MMK-İGE	: İstanbul Gümrük Emini
D-MMK-KBC	: Kıptiyan cizyesi

8 — *Masraf-ı Şehriyârî Kalemî* - Kotu : D-MSF

Sarayın Birûn ve Enderun bölümlerinin her türlü masraf ve tayinleriyle görevli bir kalemdir. İdarî bakımdan saraya, malî bakımdan Başdefterdarlığa bağlı idi. Ek kotu yoktur.

9 — *Teşrifat Kalemî* Kotu : D-TŞF

Saray'da, Divan-ı Hümayûn'da ve Bâb-ı Âli'de yapılan protokolu idare ederdi. Saraya ve devlete ait bütün seremoniyi iyi bilirdi. Amirine, «Teşrifatî Efendi» denirdi. Yüksek devlet erkânına ait rûsûm ve harç defterlerini tutardı. Huzûr-ı Âsâfî'de ilbas olunan eşyalar ve hil'atlerle uğraşır. Çift kotu yoktur.

10 — *Haslar Mukataası Kalemî* Kotu : D-HSK

Osmanlı hanedanına mensup olanların haslarına ve mukataaya verilenlere ait işlemlere bakardı. Defterlerini ve hesaplarını tutar, emirlerini yazardı.

Tek ek kotu mevcuttur :

D-HSK-AAG	: Adet-i ağnam bedeli

11 — *Evâmir-i Maliye Kalemî* Kotu : D-EVM

Maliyenin kamçılaryası sayılabilir. Maliyeye ait her türlü hükümler ve mukataa beratları, çeşitli maliye kalemlerinden gelen tezkerelere dayanarak, bu kalemden yazılırdı. Ayrıca, diyanet memurlarının, vakıfları idare edenlerin ve vakıflardan para alanların da beratları buradan yazılırdı. Çift kotu yoktur.

12 — *Anadolu Muhasebesi Kalemî* Kotu : D-AMH

Hükümdar ve vezirlere ve diğer bazı şahıslara ait Anadolu'daki vakıf ve tevliyet işlerine bakardı. Yine Anadolu'daki birçok kalelerin masraflarına ait muameleleri yürütürdü. Rumeli'deki bazı vakıfların emeklilik işlemlerini yönetirdi. Anadolu ırmaklarının pişkeşlerine bakardı. Tek ek kotu mevcuttur :

D-AMH-VKF	: Vakıflar

13 — *Yeniçeri Kalemî* Kotu : D-YNÇ

Yeniçeri Kâtibi tarafından yönetilen bu kalem, yeniçerilerin ve Acemi Ocağı halkının personel işleriyle uğraşır. Maaş ve künye defterlerini tutardı. «Efendi dairesi», «Yeniçeri Mukataası Kalemî» diye de anılırdı. Çift kotu yoktur.

14 — *Süvari Mukabelesi Kalemî* Kotu : D-SVM

Süvari mukabelecisi tarafından yönetilen bu kalem, altı bölük kapıkulu süvarilerinin personel işleriyle uğraşır. Bu bölüklerin maaş ve künye kayıtlarını, ulûfe dağıtım defterlerini tutardı. «Süvari Mukataası Kalemî», «Atlı Mukabelesi Kalemî» diye de anılırdı. Çift kotu yoktur.

15 — *Piyade Mukabelesi Kalemî* D-PYM

Piyade mukabelecisi tarafından yönetilen bu kalem, kapıkulu yaya askerlerinin personel işleriyle uğraşır. Maaş ve künye kayıtlarını, ulûfe defterlerini tutardı, Ek kotu yoktur.

16 — *Başbakî kulu Kalemî* Kotu : D-BKB

Başbakî kulu devletin birinci derecede tahsil memuru idi. Devlete vergi borcu olanları takip ile, bunları tahsil ederdi. Maliye mahkemesinin kararlarını infaz ederdi. Başbakî kuluna ayrıca, «Sergülâm-ı bakî» de denilirdi. Emrinde, «Gülâm-ı bakî, bakî kulu» adlı memurlar bulunurdu. Kalemden vergi tahsilât ve bakaya defterleri tutulurdu. Çift kotu yoktur.

17 — *Bursa mukataası Kalemî* Kotu : D-BRM

Bir ara Başmukataaya bağlı iken, sonradan müstakil kalem olmuştur. Bursa ve çevresindeki (Kastamonu, Ankara, Isparta, Bolu, Kütahya gibi bir alanda) bazı mukataaların işlerini görür, hesaplarını tutardı. Çift kotu yoktur.

18 — *Avlonya ve Ağrıboz mukataası Kalemi* Kotu : D-AVG

Avlonya ve Ağrıboz'da mevcut mukataaların işlerini ve hesaplarını yürütürdü. Çift kotu yoktur.

19 — *Keefe mukataası Kalemi* Kotu : D-KFM

Keefe civarındaki ve Anadolu'daki bazı mukataaların hesaplarına bakardı. Bazı memurlukların atama işlemlerini yürütürdü. Ek kotu yoktur.

20 — *İstanbul mukataası kalemi* D-İSM

İstanbul, Edirne, Selânik, Yenişehir, Tırhala, mukataalarına, İstanbul, Edirne, Selânik ihtisabına, iâşe ve gümrük işlerine bakardı. Bazı memurlukların atanmalarını da yürütürdü. Tek ek kotu vardır :

D-İSM-İSİ : İstanbul ihtisabı

21 — *Cizye muhasebesi Kalemi* Kotu : D-CMH

İmparatorluk içindeki gayr-i müslimlerin baş vergisi olan cizyeye ait işlere bakardı, defterlerini tutardı. «Harc muhasebesi Kalemi» diye de anılırdı. Eflâk-Boğdan ve Kıptıyan cizyelerine bakmak bu kalemin görevi değildi. Buna Maden Kalemi bakardı. Çift kotu yoktur.

22 — *Küçük evkaş Kalemi* Kotu : D-KEV

Sadırazamın nezaretinde olan küçük tevliyet tevcihlerini ve yine nezareti Sadırazama ait bulunan İstanbul ve bilhassa Rumeli'deki bazı vakıfların idarî işlerini yürütür, hesaplarını tutardı. Tek ek kotu :

D-KEV-VKF : Vakfiyeler

23 — *Kalemiye Dairesi* Kotu : D-KLD

Kayd-ı hayat şartıyla iltizama verilen mukataaların % 10 oranındaki kalemiye vergisinin tahsil işleriyle uğraşır. Ek kotu yoktur.

24 — *Çeltik rüsümü Kalemi* Kotu : D-ÇRS

Rumeli'deki bazı çeltik nehirleri ve pirinç ekim sahalalarının gelirlerine bakardı. Hıristiyan cemaati ruhanî başkanlarının beratlarını yürütürdü. Çift kotu yoktur.

25 — *Sâliyâne Kalemi* Kotu : D-SLY

Kırım Hanları ile bunların soylarına, deniz ileri gelenlerine, kıyılardaki bazı sancak beylerine yıllık olarak verilen maaşların hesaplarına bakar, defterlerini tutardı. Başlangıçta Maden kalemi ile beraberdi. Çift kotu yoktur.

26 — *Piskopos (peskopos) Kalemi* Kotu : D-PSK

«Kalem-i maliye» diye de anılırdı. İmparatorlukta mevcut, manastır ve kiliselerin kayıtlarını tutardı. Patrik, metropolid, murahhasa, piskopos gibi din adamlarına verilen beratlar ve diğer hükümler bu kalemden yazılırdı. Pişkeşler ile de uğraşır. Çift kotu yoktur.

27 — *Ganem (koyun) mukataası Kalemi* Kotu : D-GNK

Koyunlardan alınan adet-i ağnam vergisinin tahsil işlerine, bunun iltizama verilmesine, celepkeşan ağnamı mukataalarına bakardı. Devlet namına koyun satılma ve gönderme işlerini yürütürdü. Çift kotları şunlardır :

D-GNK-KSB : Kasapbaşı

D-GNK-KŞE : Kışlak emini

28 — *Küçük ruznamçe Kalemi* D-KRZ

Hünkâr müteferrikaları, çaşnigir, ulufeli kâtipler vb. gibi müşaherehoran denilen memurların maaş işlemleriyle uğraşır. Kalemi, «Ruznamçe-i sani» denilen zat idare ederdi. Ayrıca Büyük ruznamçe Kalemine yardımcı olurdu. Ek kotu yoktur.

29 — *Büyük ruznamçe Kalemi* Kotu : D-BRZ

Devletin genel veznesi durumunda olup, mukataalardan, cizyeden, mev-kufattan sağlanan gelir hergün kaydedilirdi. Ayrıca yine günlük olarak hazineye giren ve çıkan para, kumaş, hil'at, altın, kapkacak, kürk, evani, gümüş vb. kayıt edilir ve hesapları burada tutulurdu. Ayrıca, Başmuhasebenin günlük gelir ve gider özeti gözden geçirilir, ruznamçe temessükleri yazılırdı. Bu kalem, «Ruznamçe-i evvel», «Harc-ı hassa ruznamçesi kalemi» olarak da anılırdı. Tek çift kotu :

D-BRZ-SRG : Sergi-i hümayûn

30 — *Büyük-kale Kalemi* Kotu : D-BKL

Genellikle Mora ve Arnavutluk dışında kalan büyük kalelerin, müstahkem mevkiilerin, erzak, cephane, onarım işleri, personelin maaş işlemlerini bu kalem yürütürdü. Ayrıca, yerli kulu askerinin yoklamasına bakardı. Bazen «Kale-i evvel» de denirdi. Çift kotu yoktur.

31 — *Küçük-kale Kalemî* Kotu : D-KKL

Mora ve Avlonya'da bulunan kalelerin ve müstahkem yerlerin erzak, cephane, onarım işleri, personelin maaş işlemlerini yürütürdü. Bu kalelere ait ocaklık şeklindeki mevacic hesaplarına bakardı. Çift kotu yoktur.

32 — *Havass-ı cedîde Kalemî* Kotu : D-HSC

999-1036 hicrî yıllarına ait bir kalemdir. Ek kotu yoktur.

33 — *Mukataa-i cedîde-i ulâ Kalemî* kotu : D-CMU

1050-1053 hicrî yıllarına ait bir kalemdir. İnegöl, Teke, Hamid, Bolvadin, Kütahya, Tavşanlı vb. yörelerindeki mukataalara bakardı. Ek kotu yoktur.

34 — *Varidat-ı şıkk-ı evvel Kalemî* Kotu : D-VRE

16. yüzyılda mevcut bir maliye kalemî idi. Çift kotu yoktur. Filibe, Tatar Pazarı ve tevabî çeltik nehirleri reislerinin pişkeş beratlarına bakardı.

35 — *Varidat-ı şıkk-ı sani Kalemî* Kotu : D-VRS

16. yüzyılda mevcut bir maliye kalemî idi. Ek kotu yoktur. Ruhanî reislerin pişkeş ve beratlarına bakardı.

36 — *Varidat-ı salih Kalemî* Kotu : D-VSA

16. yüzyılda mevcut bir maliye kalemî idi. Ek kotu mevcut değildir. 1103 ten sonra teşekkül etmiş olup, Tırhala, Drama, Yenice, Karacasu, Karaferye gibi bazı yerlerdeki çeltik reislerine bakardı.

37 — *Derya Kalemî ve Mensûhat Kalemî* Kotu : D-MNS

Derya kalemî, Kaptanpaşa eyaletine bağlı sancakların zeamet ve timar tevcihlerine, mensûhat kalemî diye zikredilen çiftliklerin muamelelerine ve bunların malî işlerine bakardı. Mensûhat kalemî, Anadolu'daki eski yaya ve müselleme teşkilâtına ait çiftlikler olup, Derya Kalemîne bağlanmışlardır. Bu çiftliklerin öşrünü ve resimlerini alan mensûhat efradı, sahillerin korunması ile görevli bir sınıf askerdi. Mensûhata ait belgeler ayrı bir kalem gibi D-MNS kotu altında gruplandırılmıştır.

III — MÜTEFERRİK KONULAR Ana kotu (M)

M-AST : Astroloji (ilm-i nücum)

M-BBL	:	Bibliyografya,
M-BYG	:	Biyografya (terceme-i hal, vasiyetname),
M-CGR	:	Coğrafya (Harita, plân, kroki)
M-EDB	:	Edebiyat
M-GZS	:	Güzel sanatlar (Hat, resim)
M-İLH	:	İlâhiyat (teoloji, fıkıh, hukuk)
M-JNJ	:	Jenealoji (Şecere, silsile, siyadetname)
M-KPD	:	Kapudan-ı Derya
M-MSK	:	Musiki
M-SRY	:	Saray-ı Amire
M-TIB	:	Tıp, ecza
M-ULH	:	Ulûm-ı hafiyeye (Gizli bilimler. Örneğin : ilm-i cifr: harflerle mana çıkarma, ilm-i remil: işaretlerle anlam çıkarma)
M-RST	:	Rasathâne

Bütün bu müteferrik kotlar 1839 dan sonraki belgeler için de aynen kullanılmaktadır.

B — 1255 (1839) YILINDAN SONRAKİ BELGELER İÇİN KULLANILAN KOTLAR

I — BÂB-I ÂLÎ'DE (Sadaret) KALEMLER VE YAZIŞMALAR İÇİN KULLANILAN KOTLAR Ana Kotu (A)

1839 dan önceki bazı teşkilât ve kalemler halen mevcut olmakla beraber, bir kısmının mahiyeti ve görevleri değişmiş, ayrıca bazı yeni kalemler ilâve edilmiştir :

1 — *Amedî Odası, kalemî* Kotu : A-AMD

Vükelâ meclisinden ve devlet dairelerinden gelen kâğıtlar üzerine, Padişahın iradesine muhtaç olanları yazan, hazırlayan, ve bunları hükümdara arz eden, Padişahın gelen iradeleri kayd eden ve ait oldukları dairelere tebliğe vasıta olan dairedir. Ek kotu yoktur. 1330 dan itibaren, A-MVM Sadaret meclis-i vükelâ ve marûzat kalemî adını aldı.

2 — *Divân-ı Hümayûn Kalemî (Beğlikçi)* Kotu : A-DVN

Görevleri; a) Devletlerarası anlaşmalar, kanunlar, nizamlar, imtiyazlar hükümete müteallik akt olunan mukavelelerden kaleme ait olanlarını def-

terlerine kayd, tekâmül eden dosyaları Hazine-i evrak'ta saklanmak üzere Evrak Odasına göndermek, b) Mühimme Kaleminde (A-MHM) yazılacak bütün emir, berat ve fermanların tebyizinden sonra kaleme iade olunacak müsveddelerin defterlerine kayıt ve muamelesinden sonra, müsveddeleriyle saklanması, c) Sadarete, diğer makamlardan havale edilen kanunlar, nizamlar, eski ve yeni ahitnameler ile, devletçe tetkik ve incelenmesi kaydıyla ifasına lüzûm görülen işlere ve çeşitli hususlara dair tezkereler ve evrak üzerine tezkere ve derkenarlar tanzimi ve makama takdimi, d) Yabancı müesseseler ve diğer hususlar hakkında Şura-yı Devlet'ten havale edilen belgeler üzerinde gereken kayıt incelemeleri yapılarak, yapılması gerekeni beyan eden müzekere ve derkenarlar yazılması. Diğer müesseseler hakkında sadır olan İrade-i seniyyeleri defterlerine kayd, e) Yabancı devletler tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli beldelerinde tayin edilen genel konsolos vekilleri hakkında, bu devletlerin sefaretlerinden, Hariciye nezaretine gönderilen ve Divan'a havale edilen takrir kayıtlarına müracaat edilerek, anlaşmalara ve nizamına uygunluğu tesbit edildikten sonra, tezkere ile ilâm edilmesi. Ayrıca, Buyruktu-yu sami üzerine, konsolosluk hükümlerine uygun olarak, konsolosların memuriyetlerini havi, berat-ı âli zaptı ve emr-i şeriflerinin çıkarılması gibi işlemlerdi. Ek kotu yoktur.

3 — *Sadaret Divan-ı Hümayûn Mühimme Kalemî Kotu: A-DVN-MHM*

Ek kotu yoktur.

4 — *Mektubî-i Sadr-ı Âli Kalemî Kotu: A-MKT*

Görevler; a) İş mevzuatına, nizamiye ve ceza işlerine ait kanunlar, b) Kaza kaymakamlarının değiştirilmesi, c) Hastahaneler, rüştiyeler, binalar, yollar, gibi daha az masraflı inşaatlar hakkında Şura-yı Devlet ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'den gelen mazbataların emirnamelerinin yazılması, d) Hukukî şahsî arzuhaller, iltizamlar, taahhütler vb. gibi, maddelerden dolayı, birinin diğerinden olan alacağı hakkında maliye, hazine-i hassa, ticaret vb. nezaretlerinden ve diğer dairelerden gelen takrir ve tezkerelerle ilgili çalışmalar, e) Göçmenler (muhacirin) ile ilgili muamelelerin yürütülmesi gibi işlemlerdi. Çift kotu yoktur.

— Bir ara A-THR : Sadaret Tahrirat-ı Umumiye Kalemî adını almıştır.

5 — *Mektubî-i Mühimme Kalemî Kotu: A-MKT-MHM*

Görevleri; a) Mabeyn-i Hümayûn'dan sadarete gelen (resen) tezkerelerin, b) Meclis-i hass-ı vükelâdan (Vükelâ meclisi) gelen kararları bildiren

evrakın, c) Devlete ait özel meselelerle ilgili belgelerin işlemlerini yürütürdü. Çift kotu :

A-MKT-MHM-MV : Meclis-i mahsus zabıtları

6 — *Sadaret evrak Kalemî Kotu: A-VRK* Ek kotu yoktur.

7 — *Sadaret Hazine-i evrak Kalemî Kotu: A-HZE* Ek kotu yoktur.

1846 yılında Mustafa Reşit Paşa tarafından kurulan Sadaret arşivine verilen isimdir. Sadaret evrakını muhafaza ederdi.

8 — *Sadaret müdevvenat-ı kanuniye kalemî Kotu: A-MDV* Çift kotu yoktur.

9 — *Sadaret şifre kalemî Kotu: A-ŞFR* Çift kotu yoktur.

10 — *Teşrifat Kalemî Kotu: A-TŞF* Ek kotu yoktur.

11 — *Vilâyât-ı (eyalet) mümtaze Kalemî Kotu: A-MTZ*

Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı özel imtiyaz anlaşmalarıyla idare olunan eyaletlerdir. Bunlar devlete belirli bir vergi ve bazıları savaş zamanında asker verirlerdi. İç işlerinde serbesttiler. Ek kotları şunlardır :

A-MTZ-(04)	: Bulgaristan mümtazesi
A-MTZ-(05)	: Mısır mümtazesi
A-MTZ-GR	: Girit mümtazesi
A-MTZ-SM	: Sisam mümtazesi
A-MTZ-BN	: Bosna mümtazesi
A-MTZ-CL	: Cebel-i Lübnan mümtazesi
A-MTZ-KB	: Kıbrıs mümtazesi
A-MTZ-RŞ	: Rumeli-i Şarkî
A-MTZ-TG	: Trablusgarp mümtazesi

II — ÇEŞİTLİ NEZARETLER İÇİN KULLANILAN KOTLAR⁵

Bu kotlar *ana kot* gibi kullanılmaktadır.

AM	: Adliye ve mezahib nezareti
BH	: Bahriye nezareti

⁵ Nezaretlerden bazılarının kuruluş tarihinin 1839 dan önce olduğu hatırlanmalıdır.

DH	: Dahiliye nezareti
DF	: Defter-i hakanî nezareti
EV	: Evkaf nezareti
HB	: Harbiye nezareti
HR	: Hariciye nezareti (HR-S : Sefaretler)
HH	: Hazine-i hassa nezareti
MD	: Meadin ve orman nezareti
MF	: Maarif nezareti
ML	: Maliye nezareti
MŞ	: Meşihat
NF	: Nafia nezareti
OM	: Orman, meadin ve ziraat nezareti
PT	: Posta ve telgraf nezareti
TC	: Ticaret nezareti
TNF	: Ticaret ve nafia nezareti
TZT	: Ticaret ve ziraat nezareti
TP	: Tophane-i âmire nezareti
SN	: Sanayi nezareti
SH	: Sıhhiye nezareti
ZB	: Zaptiye nezareti
BŞ	: Başvekâlet
MV	: Meclis-i Hass-ı Vükelâ (Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ veya sadece Meclis-i Mahsus)
MA	: Meclis-i ayân (MA-1 : Ayan azası yazışmaları)
MM	: Meclis-i mebusan (MM-1 : Mebus yazışmaları)
TA	: Meclis-i tanzimat

III — ÖNEMLİ DEVLET DAİRELERİNE AİT KOTLAR

ŞD	: Şura-yi Devlet
DA	: Divan-ı Ahkâm-ı Adliye (Meclis-i Valâ-yi Ahkâm-ı Adliye)
DM	: Divan-ı Muhasebat
TB	: Mekteb-i tıbbiye nezareti
İA	: İaşe nezareti (17.4.1337 de İaşe Müdüriyet-i Umumiyesi)

TAN	: Teçhizat-ı askeriye nezareti
MAN	: Mekâtib-i askeriye nezareti
MHZ	: Meclis-i âli-i hazain riyaseti
MMR	: Meclis-i maadin riyaseti
GK	: Gümrük emaneti veya riyaseti
İST	: Bâb-ı âli İstatistik Encümeni
MAT	: Mülkiye ve askerî tıbbiye
RS	: Rüşûmât emaneti
DRB	: Darphane-i âmire nezareti
ŞH	: Şehremaneti
ESH	: Esham-ı Umumiye emaneti
SRE	: Sürre emini
VE	: Vergi emaneti
ENM	: Encümen-i mahsus
TY	: Mahkeme-i temyiz
TÇ	: Teçhizat
TM	: Tevhid-i mübayaat
TSN	: Tekaüt Sandığı nezareti
ATS	: Askerî Tekaüt Sandığı
MTS	: Mülkî Tekaüt Sandığı
HCD	: Hicaz Demiryolları
HA	: Hilâl-ı Ahmer (Kızılay)
MT	: Matbuat idaresi
RT	: Rüşûm-ı şer'iyye İdaresi
LT	: Lotarya idaresi
RJ	: Reji idaresi
DY	: Düyûn-ı Umumiye İdaresi
HPS	: Hapishane müfettişliği
BRK	: Borsa komisierliği
DRF	: Darülfünûn
CTİ	: Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye
DNO	: Donanma-i Osmanî Muavenet Cemiyeti
MMC	: Müdafaa-i Milliye Cemiyeti (1311 Müzaharat-ı Milliye)

IV — SÜRELİ VEYA GEÇİCİ OLARAK KURULAN KOMİSYONLARA AIT KOTLAR

TSK	: Tasarruf-i âli komisyonu
MRK	: İntihabat-ı memûrîn komisyonu (1320 de lâğvedildi)
MEK	: Memûrîn-i mülkiye komisyonu
SCK	: Sicill-i ahval komisyonu
İMK	: İslahat-ı maliye komisyonu (1319 da lâğvedildi)
MSK	: İane-i musâbin komisyonu
KPK	: Kapı kethüdalığı komisyonu
İHT	: Hudud-i İraniye Hey'et-i tahkikiye riyaseti
ŞMK	: Şüheda ve malûlîn komisyonu
TFR	: Rumeli teftiş komisyonu
TFA	: Anadolu teftiş komisyonu
MHC	: Muhacirîn komisyonu
MHC-II.	: İaşe-i muhacirîn komisyonu
IAK	: İslahat-ı adliye komisyonu
İHK	: İane-i harbiye komisyonu
İTK	: İane-i tesisat-ı askeriye komisyonu
RMK	: Rumeli merci-i tetkik komisyonu
NFK	: Umur-ı nafta komisyonu
TNK	: Bâb-ı âli tahrir-i nüfus-ı umumiye tetkik-i muamelât komisyonu
BTK	: Bâb-ı âli teshilât sandığı komisyonu
UMK	: Umur-ı maliye komisyonu
TAK	: Teçhizat ve tesisat-ı askeriye komisyonu
TMK	: Tevhid-i mübayaat komisyonu
TTK	: Tetkik-i tensikat komisyonu
TVK	: Takvim-i vekayi komisyonu
KMK	: Kavaim-i nakdiye komisyonu
GAK	: Girit adliye komisyonu
GKM	: Girit komisyonu-mahsusı
MİK	: Muhacirîn iane komisyonu (Girit)
GİK	: Girit iane komisyonu
GMU	: Girit Meclis-i umumisi
BMM	: Bulgaristan Meclis-i mebusanı

V — ASKERİ KONULAR, SAVAŞLAR - HARBİ UMUMİ İLE İLGİLİ KOTLAR

JN	: Umum Jandarma Kumandanlığı
BZM	: Bahr-ı Sefid Boğazı Muhafızlığı
İSZ	: İstanbul Muhafızlığı
İSK	: İstanbul (Dersaadet) Merkez Kumandanlığı
İSK-1	: Dersaadet Merkez Kumandanlığı Askerî Sansür Müfettiş-i Umumiliği
HRO	: Hareket Ordusu
BŞK	: Osmanlı Ordu-yi Hümayunu Başkumandanlığı Vekâleti
BŞK-1	: Çanakkale Cephesi
BŞK-2	: Irak Cephesi
BŞK-3	: Sina, Filistin, Suriye Cephesi
BŞK-4	: Kafkas Cephesi
BŞK-5	: Romanya Cephesi
BŞK-6	: Galiciya Cephesi
DVH	: Divan-ı harpler

Harb-i Umûmî (1. Cihan Savaşı), mütareke dönemi ve işgaller sırasında yazışmalar yapılan nezaretlerin kotlarına göre, aşağıdaki şekilde bir numaralanma yapılmış ve buna uygun tasnif yoluna gidilmiştir :

Hariciye Nezareti ile

HR-DVE-1	: Harb-i Umûmî ve mütareke genel konuları
HR-DVE-1.1	: » » ve mütareke askerî konuları
HR-DVE-1.2	: » » ve mütareke siyasi konuları
HR-DVE-1.2.1	: » » ve mütareke, mütareke konuları
HR-DVE-1.2.2	: » » ve mütareke, işgal konuları
HR-DVE-1.2.3	: » » ve mütareke, sulh akdi konuları

Harbiye Nezareti ile

HB-1	: Harb-i Umûmî ve mütareke genel konuları
HB-1.1	: » » ve mütareke, askerî konuları
HB-1.2	: » » ve mütareke, askerî konuları

- HB-1.2.1 : » » ve mütareke, mütareke konu-
ları
HB-1.2.2 : » » ve mütareke, işgal konuları

İaşe Nezareti ile

- IA-1 : Harb-i Umûmî ve mütareke genel iaşe konuları
IA-1.1 : » » ve » İstanbul iaşe konuları
IA-1.2 : » » ve » Vilâyetler iaşe ko-
nuları
IA-1.2.1 : » » ve » İhracat ve ithalât ko-
nuları

Dahiliye Nezareti ile

- DH-1 : Harb-i Umûmî ve mütareke genel konuları
DH-1.1 : » » ve » askerî konuları
DH-1.2 : » » ve » siyasî konuları
DH-1.2.1 : » » ve » işgal konuları
DH-1.2.3 : » » ve » sulh akdi konuları

Bahriye Nezareti ile

- BH-1 : Harb-i Umûmî ve mütareke genel konuları
BH-1.1 : » » ve » askerî konuları
BH-1.2 : » » ve » siyasî konuları
BH-1.2.1 : » » ve » mütareke konula ı
BH-1.2.2 : » » ve » işgal konuları

Maliye Nezareti ile

- ML-1 : Harb-i Umûmî ve mütareke genel konuları
ML-1.1 : » » ve » askerî konuları
ML-1.2 : » » ve » siyasî konuları
ML-1.2.1 : » » ve » mütareke konuları
ML-1.2.2 : » » ve » işgal konula ı
ML-1.2.3 : » » ve » sulh akdi konuları

VI — İSTİKLÂL HARBİ VE HAREKÂT-I MİLLİYE İLE İLGİLİ KOTLAR

- HRM : Harekât-ı Milliye

- HRM-1 : Harekât-ı Milliye'de cemiyetler
HRM-2 : » » kongreler
HRM-3 : » » Hey'et-i Temsiliye

VII — TEFTİŞ İŞLERİ İLE İLGİLİ KOTLAR

- A-TF : Teftiş işleri
A-TFA : Anadolu Teftiş Komisyonu
A-TFA-1 : Anadolu Müfettişliği
A-TFHC : Hicaz Teftiş Heyeti
A-TFK : Teftiş Komisyonu
A-TFS : Teftiş-i Askerî Komisyonu
A-TFR : Rumeli Teftiş Komisyonu
A-TFR-1 : Rumeli Vilâyâtı Müfettişliği
A-TFR-1-ML : » » » malî işler
A-TFR-1-HB : » » » askerî işler
A-TFR-1-DH : » » » idarî işler
A-TFR-1-M : » » » müteferrik işler
A-TFR-1-ŞKT : » » » şikâyet ve a arzuhaliler
A-TFR-1-JN : » » » jandarma tensikatı
A-TFR-1-KV : » » » Kosova vilâyeti
A-TFR-1-MN : » » » Manastır Vilâyeti
A-TFR-1-İŞ : » » » İşkodra Vilâyeti
A-TFR-1-SL : » » » Selânik Vilâyeti
A-TFR-1-ED : » » » Edirne Vilâyeti

VIII — DAHİLİYE NEZARETİ TEŞEKKÜL ETMEDEN ÖNCE VE ETTİKTEN SONRA VİLÂYETLER, SANCAKLAR VE MUTASARRIFLIKLAR İÇİN KULLANILAN KOTLAR :

- AD : Adana vilâyeti
AS : Asir mutasarrıflığı
AN : Aydın vilâyeti
BG : Bağdat vilâyeti
BK : Balıkesir vilâyeti
BS : Bastır vilâyeti
BL : Belgrad muhafızlığı
BY : Beyoğlu mutasarrıflığı
BE : Beyrut vilâyeti
Bİ : Biga mutasarrıflığı
BZ : Bingazi mutasarrıflığı
BT : Bitlis vilâyeti
BGN : Boğdan voyvodalığı
CN : Canik mutasarrıflığı
CL : Cebel-i Lübnan

CZ : Cezayir-i Bahr-ı Sefid vilâyeti	MD : Medine-i Münevvere muhafızlığı
ÇT : Çatalca mutasarrıflığı	MK : Mekke-i Mükerrerme Emirliği
ÇM : Çorum sancağı, vilâyeti	MS : Musul mutasarrıflığı, vilâyeti
DB : Diyarbekir vilâyeti	MŞ : Muş mutasarrıflığı
ED : Edirne vilâyeti	NC : Necit mutasarrıflığı
EFK : Eflâk voyvodalığı	NŞ : Niş vilâyeti
ER : Erzurum vilâyeti	PR : Prizren mutasarrıflığı
GR : Girit vilâyeti (GMM : Girit meclis-i millisi)	RM : Rumeli vilâyeti
HL : Halep vilâyeti	RŞ : Rumeli-i Şarkî
Hİ : Hakkari vilâyeti	SD : Sayda vilâyeti
HK : Hersek	SL : Selânik vilâyeti
HC : Hicaz vilâyeti	Sİ : Silistre vilâyeti
HD : Hüdavendigâr vilâyeti	SM : Sisam Beyliği
İS : İstanbul (Dersaadet) vilâyeti	SS : Sivas vilâyeti
İŞ : İşkodra vilâyeti	SF : Sofya vilâyeti
İR : İzmir vilâyeti	SY : Suriye vilâyeti
İZ : İzmit mutasarrıflığı	TR : Tırhala vilâyeti
KL : Kal'a-i Sultaniye mutasarrıflığı	TK : Tokat mutasarrıflığı
KS : Kastamonu vilâyeti	TG : Trablusgarp vilâyeti
KZ : Kaza-i erbaa (Terkos, Büyüyük ve Küçük Çekmece, Silivri)	TS : Tunus vilâyeti
KB : Kıbrıs vilâyeti	UR : Urfa mutasarrıflığı
KO : Konya vilâyeti	ÜS : Üsküdar mutasarrıflığı
KV : Kosova vilâyeti	ÜB : Üsküp mutasarrıflığı
KD : Kudüs mutasarrıflığı	VN : Van vilâyeti
MN : Manastır vilâyeti	VR : Varna vilâyeti
ME : Maraş sancağı, vilâyeti	VD : Vidin vilâyeti
MZ : Mamûretü'l-Aziz vilâyeti	YN : Yanya vilâyeti
	YM : Yemen vilâyeti
	ZR : Zor mutasarrıflığı

IX — OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDAKİ ETNİK GURUPLAR VE AZINLIKLAR İÇİN KULLANILAN KOTLAR

Bu kotlar, parentez içinde küçük harfle ifade edilmiştir.

(ab) : Abaza	(lt) : Lâtin
(a) : Arab	(l) : Laz
(ar) : Arnavut	(lz) : Lezgi
(b) : Boşnak	(my) : Makedonyalı
(bu) : Bulgar	(m) : Marunî
(çç) : Çeçen	(n) : Nasturi
(ç) : Çerkes	(p) : Pomak
(çn) : Çingene	(r) : Rum
(dg) : Dağistanlı	(sp) : Sırp
(dz) : Dürzi	(sv) : Slav
(e) : Ermeni	(s) : Süryani
(g) : Gürcü	(tt) : Tatar
(kç) : Kıpti çingenesi	(u) : Ulah
(kz) : Kazak	(y) : Yahudi
(kl) : Keldani	(yz) : Yezidi
(k) : Kürt	

C — NEZARETLERİN BELGELERİ İLE İLGİLİ KOTLAR

Yukarıda B bölümü II. kısımda çeşitli nezaretlere ait verilen ana kotlar gösterilmişti. Bu değişik nezaretlerin belgeleri içinde, şimdiye kadar, ancak Evkaf ve Nafia Nezaretlerine ait olan belgelerin tasnifi ve kotlanması ele alınabilmiştir. Aşağıda Evkaf ve Nafia Nezaretlerine ait çift kotları veriyoruz:

I — EVKAF NEZARETİNE AİT KALEMLER VE KOTLAR

Ana Kotu (EV)

Evkaf-ı Hümayûn Nezareti, II. Mahmut devrinde, 12 rebiül-evvel 1242 (12.3.1826) tarihinde kuruldu. İmparatorlukta mevcut bütün vakıfların her türlü yönetimi bu nezarete verildi⁶.

1 — Kesedarlık Kalemi Kotu : EV-KSD

Bütün vakıflar için gerekli olan taktirler, inhalar ve ilâmlar buradan yazılırdı.

⁶ Nezâretin kuruluşu ve kalemleri hakkında bk. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, Evkâf-ı Hümayûn Nezâretinin tarihçe-i teşkilâtı ve nüzzârın terâcim-i ahvâlî, İstanbul 1335, s. 27 vd.

2 — *Zimmet halîfeliği veya zimmet kalemi* Kotu: EV-ZMT

Mukataalara ve iltizamlara ait zabıtnameleri, mültezimlerden ve kefillerinden alınacak borç tahvillerini, iltizam bedellerini, vakıfların kiralalarına dair zimmet pusulalarını yazardı. Tahsil işlerini titizlikle yürütmek göreviydi. Ayrıca, zeytinyağı ve balmumu tertib ve tayinlerini yapmak bu kalemde yürütülürdü.

3 — *Sergi halîfeliği, sergi kalemi* Kotu: EV-SRG

Nezaret hazinesine giren parayı almak, hazineye ait bütün giderlere bakmak ve nezaret bütçesinin günlük işlemlerini yürütmekle görevli idi.

4 — *Başkıtabet Kalemi* Kotu: EV-BKB

Yazı işlerinde kisedara yardım eder, ferağ ve intikal temessüklerini yazar, yeni zaptedilen vakıfların muhasebelerine bakardı.

5 — *Gedikler kitabesi, Mülhakat gedikler kâtipliği* Kotu: EV-GDK

Bütün evkaf gediklerinin mukataa bedellerini tahsil eder, ferağ ve intikallerini kaydeder, borç para verme işlerini yürütürdü. Ayrıca, zimmet halîfesine yardım ederdi.

6 — *Ruznamçecilik Kalemi* Kotu: EV-RZN

Nezarete bağlı bütün cami ve imaretlerin ve diğer hayır kurumlarının, tamirlerini, donatılarını, satın alma ve giderlerini yürütür ve idare ederdi.

7 — *Evkaf muhasebesi kalemi* Kotu: EV-EMH

Bu kalem, nezaretin kurulmasından önce mevcut bulunan, Küçük evkaf muhasebesi, Anadolu muhasebesi ve Haremeyn mukataası kalemlerinin birleştirilmesi sonucu teşekkül etti. Kendisine bağlanan kalemlerin tevcih işlerini yapar, beratlarını yazar ve malî işlerini yürütürdü.

8 — *Haremeyn zimmeti* Kotu: EV-HMH-ZMT

9 — *Haremeyn sergisi* Kotu: EV-HMH-SRG

10 — *Haremeyn muhasebeciliği* Kotu: EV-HMH

11 — *Haremeyn gediği* Kotu: EV-HMH-GDK

12 — *Haremeyn muhasebesi hasekibaşı* Kotu: EV-HMH-HSB

13 — *Haremeyn muhasebesi mülhakatı* Kotu: EV-HMH-MLH

14 — *Haremeyn muhasebesi malikâne beratı* Kotu: EV-HMH-MLK

15 — *Haremeyn muhasebesi müfettişliği* Kotu: EV-HMT

16 — *Hasekibaşlık* Kotu: EV-HSB

17 — *Müteferrik* Kotu: EV-M

18 — *Evamir-i maliye* Kotu: EV-EVM

19 — *Kayıklar kethüdası* Kotu: EV-KYK

Ayrıca, yukarıda A bölümü, II. kısım, 4 üncü maddede gösterilen «Haremeyn Muhasebesi Kalemi» nde kullanılan vakıflarla ilgili bütün ek kotlar.

II — *NAFIA NEZARETİNE AİT KALEMLER VE KOTLAR*
Ana Kotu: (NF)

1 — *Nafta Meclisi* Kotu: NF-NFM

2 — *Nezaret encümeni* Kotu: NF-NEC

3 — *Demiryolları ve limanlar müdür-i umumiliği* Kotu: NF-DML

4 — *İstatistik müdürlüğü* Kotu: NF-İTK

5 — *Sicill-i ahval müdürlüğü* Kotu: NF-SCA

6 — *Kalem-i mahsus müdürlüğü* Kotu: NF-KLM

7 — *Memûrin müdürlüğü* Kotu: NF-MEM

8 — *Yollar ve geçitler (turuk ve meâbir)* Kotu: NF-YG

9 — *Ticaret müdürlüğü* Kotu: NF-TCM

10 — *Muhasebe* Kotu: NF-MH

11 — *Sanayi müdürlüğü* Kotu: NF-SNM

Sonuç olarak, Başbakanlık Arşivi'nde son 20 yıldan beri bu yeni tasnif ve kot sistemine göre yapılan çalışmalar sürmektedir. Fakat, şimdiye kadar maalesef, fonları ilim alemine ve kamunun yararına açmak, çeşitli sebeplerle, mümkün olamamıştır. Bugün mevcut olan elemanlarla, sadece tasnif ve kotlama işlerinin, daha uzun yıllar süreceği hesaplanabilir. Tasnif edilen ve kotlanan belgelerin fişlenmesi, katalog ve envanterlerinin hazırlanma-

sı ve ilim alemine sunulması, ayrı ve büyük bir çalışmayı gerektirmektedir. Tasnif işleri devam ederken, bir taraftan, azar azar da olsa, fonların açılması yoluna gidilmesini ve meselâ her yıl birer küçük katalog yapılmasını gönül arzu etmektedir. Bütün bunları gerçekleştirebilmek ise, büyük ölçüde, bu önemli arşive gereken değerin verilmesine ve geniş bir eleman kadrosunun teminine bağlı bulunmaktadır.